

Een koning ging uit stelen

Zelden legt de fantasie het af tegen de werkelijkheid. Als je Alexander Solsjenitsjin mag geloven verliest in de Sovjet-Unie het verzinsel het altijd van de absurditeiten die er van dag tot dag plaatsvinden. In ons land schijnt het er minder dol aan toe te gaan. Misschien is het om die reden aardig de blik er eens te richten op het tuinproject van de groep Vormleer (afd. B) waarover in dit blad al een aantal keren gesputterd is. De laatste keer was het Stekelbokje (19 september 1975 no. 5) die misnoedig een lans brak voor het Hogeschoolraadslid dr. L.J.J. Janssen. Hij had een maand of wat geleden aan het college van Bestuur vragen gesteld in verband met het door hem genoemde 'tuin/puin-project' bij Bouwkunde. Zijn vragen kwamen erop neer dat hij van het C.v.B. wilde weten of het een geslaagd project was, hoe het voort moet gaan, en vooral of het niet ergens anders kon worden voortgezet.

Voor de behandeling

Deze interpellatie, waarvan Stekelbokje de authenticiteit prijst, is terug te vinden in de notulen (HR 50.02.12) van de vergadering van 9 juni. De voorzitter van het College van Bestuur antwoordt dat hij eigenlijk niet weet, hoe het zit want deze zaken behoren 'tot de zeggenschap van de afdeling'. De heer K. Kooij geeft voorts te verstaan dat er veel meer puin bij Bouwkunde ligt dan was afgesproken aanzienlijk meer dan de afdeling kan verwerken. Maar een oplossing ligt in het verschiet. De weergave in de T.H.-Berichten onder de titel 'lachen om de tuin' is in die zin dan ook misleidend dat er aan de zogenaamde lachsalvo's van de Hogeschoolraad een flinke nagalm wordt toegevoegd door kronieker J.v.D. in T.H.-Berichting no. 38. In het volgende nummer wordt hierop door een van de studenten-deelnemers aan het tuinproject, John Stohr gereageerd. Naar waarheid deelt hij mee dat er van enig nieuw puin (waar de kronieker J.v.D. over rept), geen enkele sprake is. Zo eindigt zeer voorlopig dit misverstand over het tuin-project!

Terug naar 1972

Voor het begin van de wederwaardigheden van het tuin-project moeten we terug naar het jaar 1972. Een voorbereidingsgroep onder leiding van de lector G.J. Slothouber is onder de indruk geraakt van Louis le Roy te Oranjewoud (Fr.) Zijn inzichten en vooral zijn benadering van het mens-omgeving-probleem trokken de aandacht van landschaps-architecten, ecologen en ontwerpers. Niet voor niets had het maandschrift voor ontwerp en omgeving Plan vanaf 1971 regelmatig verslag gedaan van de verrichtingen van de man die weleens smalend genoemd werd: onze lekenleraar uit Oranjewoud, en wiens denkbeelden 'natuur uitschakelen-natuur inschakelen' een enorme beroering hadden gebracht in de steriele vijver van de fantasieloze groenaanbidders¹. Slothouber en de zijnen waren van oordeel dat juist le Roy aan de afdeling Bouwkunde een belangrijke bijdrage kon leveren en stelden dan ook op 12 mei 1972 aan het afdelingsbestuur voor deze Louis le Roy als gastdocent aan te trekken voor het najaar 1972. Het bestuur ziet er wat in en le Roy krijgt een officiële aanstelling in het vak 'praktische landschaps-ecologie'. Om nu de praktische kant ervan te waarborgen, worden er met de B.T.D. in augustus onderhandelingen gevoerd

over de precieze lokatie van het project. Er wordt gekozen voor het terrein tussen het bouwkunde-paviljoen, Dommel en rondweg. De patio's tussen de barakken zouden onttrokken worden aan het centrale beheer en voor een periode van zes jaar worden overgedragen aan de afdeling Bouwkunde. Van haar kant diende de afdeling de algemene regels van veiligheid in acht te nemen. Zo beschikte men op 16 oktober 1972. Omdat experimenten met de natuur tijd vergen, wordt de arbeidsovereenkomst in 1973 verlengd. Moeilijkheden doen zich eigenlijk niet voor. Iedereen, ook het college van Bestuur, dat veraf zetelt, liet het 'meer natuurlijke groeiproces dat le Roy via biologische en bouwtechnische vormen op gang wilde brengen' met een enthousiaste groep studenten gewoon doorgroeien. Met een kleine uitzondering voor de veiligheidsfunctionaris P.C. van Broekhoven die op 14 mei constateert dat de wettelijke verplichtingen van toepassing op ingravingen niet waren nagekomen. Maar hij stelt goedmoedig de publicatie p.no.25 'aanwijzingen voor het veilig werken aan en in putten en sleuven' ter beschikking van de vakgroep Vormleer. Het tuin-project vindt zijn eigen weg begeleid door de tekenleraar uit Oranjewoud, onder onderwijskundige verantwoordelijkheid van de lector Vormleer en in samenspel met een aangewezen medewerker van de Bouwtechnische Dienst.

Behoeftte aan andere leermiddelen

Die samenwerking met de B.T.D. zal ietwat moeilijker worden als de behoefte aan andere leermiddelen dan de klaprozen, blauwe riddersporen en niet te vergeten de judaspenning (lunaria) aan het licht treedt. De groep is namelijk tot het denkbeeld gekomen dat de bomenrij tegenover de barakken een uitnemend gebied vormt waarop alternatieven voor het 'door periodieke maai beurten kort gehouden gras', getoetst konden worden. Le Roy legt er de nadruk op dat deze dubbele bomenlaan (populus marilandica) door een 'toevoer van materiaal-in vorm en structuur uiteenlopend-kon uitgroeien tot een ruimtelijke vorm' waar met name de studenten in de architectuur mee konden opereren. Deze ideeën zijn te vinden in het uitvoerige nummer dat Plan aan hem wijdt².

Kalkhoudende brokken

Het was niet zo een vreemde gedachte om naar kalkhoudende brokken uit te zien die voor dit doel konden worden aangewend. Omdat het een onderwijsproject betreft, zou dit spul redelijkerwijs uit het budget van de vakgroep moeten komen. Vandaar ook dat iedereen opgetogen was toen de kerk van St. Anthonius van Padua op Fellenoord werd gesloopt en het sloopbedrijf om niet een partijtje puin wilde komen storten. Het was wel zaak dat puin op de goede plek te storten. De dubbele bomenlaan, dat was in orde, maar niet te veel tussen de paviljoens, want hier liggen leidingen die bij een te grote druk in gevaar konden komen. In plaats van de drie vrachten die door het eigen budget konden worden bekostigd, kwamen er meer dan vijf vrachten. De aanblik van de bomengalerij werd er wat steenachtiger door op het eerste oog, maar bij een ruime deelname van studenten, die er vorm en structuur in konden aanbrengen en door het levende organisme zou dat binnen de looptijd van het hele project- immers tot 1978- geen enkel probleem zijn.

Klachtenregen

Maar met de komst van het puin begint de klachtenregen. Onbekendheid met de doelstellingen en bezigheden, en een zeker wantrouwen tegen ingrepen in de natuur met behulp van puin

onder leiding van een man die openlijk belijdt dat er in onze samenleving geen afval bestaat, kan niet anders dan tot weerstand leiden. Het hoofd van de Bouwtechnische Dienst had het eerste puin fronsend zien binnenrijden. Eind 1973 is de hoop hem te hoog geworden. Hij schrijft dan ook op 28 januari 1974 een ontstemde brief aan de afdeling Bouwkunde. De aanhef is nog van het voorzichtige soort: 'Het college van Bestuur heb ik steeds geadviseerd het project praktische Landschapsecologie, waarbij de heer le Roy betrokken is, zes jaar ruimte te laten alvorens er een definitief oordeel over te vormen. Toen mij dan ook ruim een half jaar geleden naar mijn mening over het project werd gevraagd, heb ik naar dat standpunt verwezen en dus noch positieve noch neutrale, noch negatieve opmerkingen gemaakt'. Maar wie 'noch neutraal, noch positief, noch negatief' spreekt zwijgt! Het Hoofd van de B.T.D. is het teveel aan het worden. Onder verwijzing naar artikel 2 van de Wet op het wetenschappelijk onderwijs, het fameuze artikel van het maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef- bekend hij dat het college van Bestuur onlangs nog eens naar zijn inzicht heeft geïnformeerd. En voegt hij vol dreiging aan toe: 'u zult begrijpen dat ik dit maar wel aan het verzoek van het College heb voldaan'.

Blijkbaar schrok de groep daar toch van, want in de stukken lezen we dat zowel het college van Bestuur, de secretaris van de hogeschool, als het afdelingsbestuur en het Hoofd van de B.T.D. aan het begin van het voorjaarssemester worden uitgenodigd kennis te nemen van de werkelijke plannen en feiten rond het project. Of en door wie daarop precies wordt ingegaan, is niet duidelijk. Inmiddels is Hans Tupker met de dagelijkse leiding belast. Hij is architect en eigenlijk steeds in de buurt van het project aanwezig. Een drietal studentenasistenten wordt aan de klus verbonden want het blijkt een uiterst arbeidzame bezigheid te zijn geworden. Langzaam aan rijpt nu ook het verzet tot een zekere wasdom. Luid wordt de kritiek pas in het najaar 1974.

Louis le Roy wordt wel opnieuw in tijdelijke dienst aangenomen en hij filosofeert voort met zijn ploegje studenten. Onderwijl vraagt het C.v.B. aan het afdelingsbestuur hoe het met de puinhopen staat, of de rommel niet weg kan worden gehaald. In de stukken heet het dat op het college druk wordt uitgeoefend om het voor het tuinproject van Le Roy aangevoerde puin te laten verwijderen.

'Hic stetit frendens...'

Tegenzet

Slothouber die langzaam aan moe wordt van de kleine en grotere aanvallen, welke meestal achter de rug worden ondernomen, begint een tegenzet. Hij probeert de afdeling achter het project als zodanig te krijgen. Officieel was het al een onderwijsproject en daarom in zekere zin onaantastbaar. Als de verschillende leerstoelhouders er zich vierkant achter scharen, dan zou het project aan prestige winnen. Vandaar dat hij begint met het formuleren van een discussiestuk, waarin als voornaamste taak wordt aangeduid om via afvalmate-

(zie pag.6)

riaal tot het bestuderen van levensprocessen te komen. Vervolgens laat hij het bestuur van de afdeling weten dat het nou maar eens uit moet zijn met dat alsmat dreigen dat het puin moet worden geruimd. En tenslotte: hij vraagt het oordeel van alle hoogleraren en lectoren van de afdeling. Deze briefwisseling is komiek. Een goed deel laat weten het tuinproject, zoals het in de wandeling heet, uitermate belangrijk te vinden. Enkele collega's zeggen met interesse de zaak te volgen ook al hebben ze er zelf weinig inzicht in. Een tweetal, prof. De Boer en prof. De Lange, delen mee er niet veel in te zien. De laatste reageert zeer resoluut: 'tot mijn spijt heb ik nooit gelegenheid kunnen vinden de heer Le Roy te horen spreken over zijn ideeën. Voorzover ik er wat van begrijp, sta ik niet afwijzend tegenover de bedoelingen van het tuinproject'. Hier het zelfde lied: men staat niet afwijzend tegenover ideeën die men niet kent en waarvan men suggereert geen bal te begrijpen. De conclusie die De Lange trekt, is navanant: 'kan niet een deel worden afgevoerd, en een ander deel worden verplaatst?' Overigens gaat De Lange het verst in zijn kritiek, de anderen pleiten er vooral voor dat het project toch de tijd krijgt om oud te worden en dat is minstens zes jaar. De oogst van de rondvraag valt niet tegen; decaan prof. Kamerling vindt er voldoende grond in om het gastdocentschap van Louis Le Roy weer door het college van Bestuur te laten verlengen. Het lijkt er wel op dat ook de belangstelling van de kant van de studenten wat luwt; de honderdtallen die twee jaar geleden nog in de ban van Le Roy waren, waren geslonken tot enkele tientallen. Deze werkten echter vlijtig in hun tuin.

Heilige Anthonius

Tot nu toe is het alles geschiedenis wat de klok slaat, een opsomming van feiten. Maarmate er meer orde in de brokstukken van het voormalige kerkgebouw kwam, sprong evenwel de statuus van de heilige Anthonius, waaraan overigens hoofd en handen ontnomen waren, meer in het oog. Volgens een prentje in T.H.-Berichten van 31 mei 1974 stond de heilige in ruste er aardig bij in het voorjaar 1974. Op dit feit leg ik enige nadruk om dat de geschiedenis weldra een uiterst curieuze wending neemt. Begin 1975 is het dienstverband van Le Roy veranderd in een losser adviseurschap. Een groep studenten onder leiding van Hans Tupker blijft echter gewoon aan het werk in de tuin en de kritiek lijkt onverkot door te gaan. Niet steeds even luid, maar ononderbroken.

Le Roy wil project uitbreiden

In een van de bijeenkomsten met de B.T.D. komt ter sprake - 14 mei 1975 - dat Le Roy het project wel zou willen uitbreiden. Er wordt gesproken over het ziekenhuis te Helmond, dat weldra zal worden afgebroken. De vakgroep voelt er niks voor en laat dat horen. Toch is het *dit* gerucht dat zal nagalmen in die Hogeschoolraadsvergadering van 9 juni 1975. Le Roy had met de aanvoer van dit puin het verschaffen van reserve-materiaal op het oog, aldus de brief van 16 mei 1975 van ir. Kalkhoven aan ir. Kamerling, de decaan van B. Een kppie van deze brief gaat naar het C.v.B. Nu zijn we dan terug bij de vragen van dr. L.J.J. Janssen in de Hogeschoolraad. Hij vraagt - zoals gezegd - naar doel en effect, maar uit de eerder genoemde weergave in de T.H.-Berichten blijkt heel duidelijk dat er met schrik en beven naar het vervolg van het project wordt gekeken. Nog steeds angst, terwijl de godgewijde stenen voor een flink deel al door wit gipskruid en ezeldistel zijn omgord.

Grote gebeuren barst los

Na de juni-vergadering barst het grote gebeuren los. De argumenten op grond waarvan Janssen zijn vragenvuur ontstak zullen we nooit met zekerheid kennen. Wel werd in de wandelgangen van de Hogeschoolraad meegedeeld dat de vragensteller (die in dezelfde gangen weleens als de monseigneur en ook ietsjesoneerbiediger als Gijsen wordt aangesproken) zich in zijn gevoelens gekwetst voelde door een onthoofde Anthonius. Van deze heilige wiens naamdag nagenoeg samenvalt met de hogeschoolraadsvergadering, zou een kwetsende werking uitgaan op de voorbijganger. Geen officieel archiefstuk meldt dat. Maar wel staat vast, dat het

college van Bestuur 'zwaarwegende gronden' moet hebben om in een studieproject in te grijpen Redenen van algemeen belang. Te achterhalen is dat op dinsdag 1 juli medewerkers van de bouwtechnische dienst in opdracht van hun principaal het beeld van St. Anthonius van zijn voetstuk breken en naar de werf verslepen. Het tijdstip is zo gekozen dat weinigen er kennis van kunnen nemen. De opdracht - uit de koker van het college van Bestuur, en waarschijnlijk zelfs van het hoofd der school-, luidt eigenlijk: 'vernietigen!' De aanleiding van deze inquisitie: *kwetsing van godsdienstige gevoelens!*

De escalatie rond een project waarvan de uitgangspunten aanvaard leken, maar waarvan de voortgang aan groeiende twijfel was blootgesteld, is nu volledig.

Ook al bestelt de vakgroep Vormleer 50 nummers van Plan, en zendt een deel ervan aan betrokken belanghebbenden, geen enkele reactie volgt erop. Dat op bladzijde 37 het profiel van Anthonius te zien is met het hoofdgebouw op de achtergrond, moet dus aan de gekwetsten zijn ontsnapt.

Anthonius verdwenen

Kort na 1 juli 1975 rijdt de studentenassistent John Stohr op zijn rijwiel naar het Bouwkundepaviljoen en stelt tot zijn verontwaardiging vast dat Anthonius van zijn plek verdwenen is. Omdat er in de afgelopen maanden al zoveel gepraat was over dit hele project, omdat er weleens kinderen speelden en vooral omdat er zo hier en daar al eens gedreigd was, vreest hij een practical joke en fotografeert onmiddellijk de lege plek in de veronderstelling dat de heilige de volgende dag weer op zijn post zou zijn. Daarna meldt hij bij de beheerder van de afdeling de *diefstal van het beeld*. Niet zomaar een brok godsdienstig puin maar een leermiddel, waarover, zoals het ir. K. Kooij in zijn antwoord op vragen van dr. L.J.J. Janssen zegt, het C.v.B. geen zeggingsmacht heeft. Dat is juist, het is immers onderwijsmateriaal en Anthonius is ingelijfd onder de leermiddelen, zoals skeletten dat zijn bij het vak natuurlijke historie.

De beheerder van de afdeling neemt hierop contact op met de bewakingsdienst. Deze vervult wat zij ziet als haar plicht en meldt het misdrijf bij nota bene het college van Bestuur. In beginsel is een zaak voor de politie rond als benadeelde en benadelaar één en dezelfde zijn, maar daar denkt de vakgroep vormleer toch anders over. Toen zij vernamen van de aanleiding tot de diefstal was haar gramschap compleet.

Bisdom geraadpleegd

Een van de leden raadpleegt het bisdom om erachter te komen of deze Anthonius (zonder hoofd of handen) wel kwetsend kon zijn. Het antwoord had een theologisch tractaat moeten zijn. Want het is bekend dat in de Rooms-katholieke Kerk heiligen juist worden gekenmerkt door een zeker gebrek. Een beetje heilige mist al gauw een middelvoetsbeentje of is te Schiedam onder het ijs gezakt, een heilige van formaat is meestal heel het onderlijf in de oorlog kwijtgeraakt of is gevierendeeld, of heeft iets aan het hoofd. Men kan dus zeggen dat hoe meer hij mankeert, hoe stichtender hij werkt. En wat nu Anthonius betreft, die valt in de klasse der belijders en kerklereen, juist hij leed aan vreselijke ziektes in het begin van de dertiende eeuw! Te Padua bewaart men, zo zegt de historie, nog steeds zijn tong, die ook wel de hamer der ketters wordt genoemd. Van een beeld van met name deze heilige waren hoofd en handen bij de afbraak van het kerkgebouw afgevallen en daardoor zou hij eerder stichtend dan kwetsend moeten zijn. Het bisdom zag dus niets in enig theologisch tractaat. De woordvoerder verklaart heel eenvoudig dat men bij het slopen van kerkgebouwen slechts naar een tweetal aspecten kijkt: het nut en de kunst. Wat het eerste aangaat, is het zaak dat het beeld bruikbaar is, ofwel: valt er nog wat aan te verdienen? Is de kunst in het geding dan is het diocees even voorzichtig, al lijkt dit argument toch een variant van het vorige maar *emotionele* en *godsdienstige gevoelens* komen bij de afbraak niet aan bod: zij zijn individueel en voor ons geval van geen betekenis. Ergo: de legaliteit van deze beeldenstorm ontbreekt. Om aan de actie maar een graad van legitimiteit te verlenen, had men

Na de behandeling

-hoe dol het ook klinkt- ten minste bij de beheerders van het onderwijsproject moeten informeren of zij de bedoeling hadden te kwetsen. Duidelijk is overigens niet wier gemoed volgeschoten is bij het herhaaldelijk zien van een heiligebeeld dat steeds plechtig tot puin was uitgeroepen.

Toen de kerkelijke overheid het zó oneens was met de wereldlijke macht, zocht de groep Vormleer contact met het college van Bestuur. De lector Slothouber belde de voorzitter van het college met de simplistische vraag of hij het beeld terug mocht bekomen. Het gesprek ontwikkelde zich niet heel ordelijk. Blijkbaar verloren meer mensen dan alleen Anthonius van Padua hun hoofd.

Intrek in M-vleugel

Hoe het ook zij, het eind van het liedje was dat het beeld in kwestie zijn intrek kon nemen in de M-vleugel bij de groep Vormleer. Zij het onder een zeer nadrukkelijke voorwaarde: 'het beeld mag echter niet op de terreinen van de T.H. of in de gangen of dergelijke ruimten van gebouwen in de T.H. geplaatst worden'. Aldus de missive van 12 augustus 1975.

Sedertdien is het windstil in de tuin bij Bouwkunde. Maar het was beter geweest als de hogeschool haar licht voor de storm had opgestoken bij de tuiners. Dan was deze onwaarschijnlijke geschiedenis er niet geweest. Wel Jammer!

Jan Reijs

- 1) Zie Dr. H. Doing in plan 1973 (7) p.61
- 2) Plan 1973 (4) p.35.36

(vervolg van pag.4)

onderzoeksinstrumentarium werd verbeterd - de voorspelbaarheid door veranderingen in de objecten van onderzoek afneemt.

5. De onder 4. genoemde voorraad niet weerlegde (doch in beginsel weerlegbare) uitspraken kan in de praktijk niet precies worden afgebakend omdat de interpretatie van de gehanteerde criteria speelruimte geeft.

6. De verhouding tussen economie en ideologie (en politiek) kan uit de bovenstaande worden afgeleid.

Economische wetenschap houdt zich met ideologie(en politiek) bezig door:

- a. inconsistente uitspraken in een ideologie op te sporen
- b. uitspraken over empirische wetmatigheden te trachten te weerleggen.

Indien de normen uit de ideologie (politiek) in de wetenschap als hypothetische normen worden gehanteerd kan de economische wetenschap zich bezighouden met de vraag op welke manier de normen in de praktijk kunnen worden gerealiseerd en wat de consequenties zijn. De overstap van ideologie naar wetenschap kan dan ook volgens bovenstaand recept snel en gemakkelijk worden genomen. De verschillen hoeven zelfs niet essentieel te zijn indien ideologen en politici bereid zijn hun normen als subjectief gekozen uitgangspunten te kwalificeren.

7. Uit het gilde der beoefenaars van de economische wetenschap dienen zij gestoten te worden die niet voldoen aan de onder 2. genoemde voorwaarde.